

JEGYZETEK

A MÁSODIK NÉMET ÖKUMENIKUS EGYHÁZI NAGYGYŰLÉS (2. *Ökumenischer Kirchentag*) Münchenben 2010. május 12. és 16. között zajlott le. A világszerte nyugtalanító szellemi zűrzavarban, a „hit jégkorszakaiban” (*Süddeutsche Zeitung*, 2010. május 12–13.) és a szexuális visszaélések miatt megrendült egyházainkban az ökumenikus találkozó a „...hogymegreményetek legyen” (1Pét 1,21) alapigéje szerint újra felakart kelteni a bizalmat és a reménységet (vö. *La Croix*, 2010. május 10.). A *Herder Korrespondenz* 2010/6. száma szerint a nagygyűlés „kiállta a próbát”. A legkiegyensúlyozottabban tájékoztató beszámolót, mint oly gyakran, ezúttal is a freiburgi *Christ in der Gegenwart* c. katolikus hetilap 2010. május 23-i számában találtuk *Johannes Röser* főszerkesztő és munkatársa, *Stephan U. Neumann* tollából. Sokatmondó címe: „München fénye – és a reménység”. A továbbiakban kivonatossan és szemelvényesen ezt ismertetjük.

Az időjárás nem kedveskedett Münchenben a Második Ökumenikus Nagygyűlés kerekén 130.000 látogatójának. Mégis tanúsították, hogy viszontagságos időkben is felvértezhetjük magunkat és helyt állhatunk. Erre bőségesen alkalmat adott a több mint 3000 rendezvény a Kiállítási Területen, az Olimpiai Központban és a Belvárosban. Példa a szexuális visszaélések botránya. Az ezzel szembenező fórumokon – többek között egy áldozat, *Norbert Deneß*, az első német leleplező *Klaus Mertes SJ*, *Wunibald Müller* teológus és pszichoterapeuta (l. írását e számunkban – Szerk.), valamint *Stephan Ackermann* trieri megyéspüspök és püspöki kari megbízott részvételével – főként azért volt olyan forró a levegő, mert a katolikus egyház képviselői nyíltan vitatkoztak a jelen válságból a reménytelibb jövőbe vezető helyes útról. A válságokban reménységet keresnek a munkavállalók is, akiket a leépítések és a rosszul fizetett „job”-ok érintenek. Remények után kutatnak ugyanúgy a munkaadók is, akik a nagy, ismétlődő pénzügyi válságokban lelkiismeretes gazdálkodásukat látják veszélyeztetve a léggömbként kipukkadó tőzsdei spekulációk által. „A gazdasági erkölcs szenvedett hajótörést” (*Wilhelm Bonse-Geuking*, a RAG-Stiftung Deutsche Steinkohle igazgatótanácsi elnöke). A gondolkodás megváltozásához többre van szükség, mint csupán új, törvénybe iktatott szabályokra – véli *Bodo Hombach*, korábbi szövetségi miniszter, jelenleg a WAZ-Médiacsoport

ügyvezetője. Az egyház mint az egész világra kiterjedő közösség nagyon is tehetne a gazdaság és a politika mai kölcsönös blokádjá ellen. Ezt a szakszervezeti vezetők is így látják. A nemi igazságosságról és a férfi–nő új szerepéről szóló diskussziókban is megmutatkozott, hogy a gazdasági kényszerek gyorsíthatnak vagy megakadályozhatnak társadalmi változásokat. A hagyományos modell, miszerint az erős férfiak egyedül tartják el a családot, nem érvényes többé (*Stephan Höying*, a fiatalok és férfiak kutatója). A sokféle alacsony bértípus nem is teszi gazdaságilag követhetővé ezt a férfimodellt.

Münchenben otthonos a nemzetközi összehasonlításban is élenjáró tudományos kutatás és technológia, ami a Kirchentagra is hatással volt. *Volker Sturm* idegsebész a kevéssé ismert Tourette-szindróma (az ebben szenvedő önkénytelenül harapja, üti magát, különös hangokat ad) gyógyításában ért el úttörő sikert. Ezen szemléltette, hogy az ebben a kórban szenvedő embernek a gyanakvással tekintett agysebészeti manipulációkkal, egy elektródának az agyba való beültetésével lehet visszaadni az akaratszabadságát. *Hans Förstl* pszichiáter és neurológus esélyeket lát az idegbetegségek korai felismerésére és megelőzésére. Hitvallása: „Hiszek az agyban. Nem hiszek azonban abban, hogy módszereink elegendők lesznek a megértésére.” *Wolf Singer* agykutató nem kevesebbet, mint az emberkép humanizálását reméli a neurológiai felismerésektől. *Klaus Mainzer* tudományfilozófus a robotikában elért újabb eredményekre utal: elektronikus rendszerek képesek visszacsatolás, hálózatalkotás és összehasonlítás által „önállóan” tanulni, „kreatívan” magukat újonnan és tovább programozni. A sci-fi korábbi fantazmagóriái a komoly kutatás terepére jutottak el. *Christina Aus der Au Heymann* teológus és etikus aszszony kétségbe vonja, hogy az állítólagos hasonlóságok a gép és ember között valóban azok. Az én azzal tűnik ki, hogy valami jelentőssé válhat számára. A test–lélek-probléma a tudomány színpadán is felvetődik, gyakran paradox módon. *Hans-Peter Dürr* elméleti fizikus, *Heisenberg* tanítványa kifejti, hogy a köznapi értelemben vett anyag nem is létezik. *Patrick Cramer*, a Génközpont igazgatója a müncheni egyetemen, a sejtekben olyan parányi objektumokat kutat, amelyek kisebbek a milliméter milliomod részénél. Véleménye szerint az integráló, a vezérlő mozzanat talán mégis az „élet csodája”. *Christian Kummer* SJ természetbölcselelő: „az élő egy számmal nagyobb annál, mint amit az egyéb-

ként nélkülözhetetlen mechanisztikus modelleken elképze-
lünk”. *Detlev Ganten* molekuláris orvostudós a kaotikus, a
romboló és véletlen mozzanatot is hangsúlyozza az élő
folyamatokban, aminek következtében a 3,5 milliárd éves
fejlődéstörténetben túl sok minden kisiklott. Ez nem utol-
sósorban érinti az isteni, jóságos Teremtő harmonikus-vallá-
sos képét. *Wolfgang Hiddemann* hematológus, rákkutató a lá-
tókör tágítását kívánja kollegáitól, mivel az élet több a mo-
lekuláris biológiánál és a fehérjék kémiájánál. „Sok reláció
áll fenn más emberekkel, a környezettel, Istennel.” Hivatko-
zik *Gerald Hüther* agykutatóra, aki a szeretetnek az evolúci-
óra kifejtett hatását hangsúlyozza. *Volker Gerhardt* filozófus
szerint a becsületes hit nem boldogul tudás nélkül, a kettő
egymással közlekedő folyamatot alkot.

Herald Lesch asztrofizikus úgy látja, hogy minden újabb is-
merettel növekszik a kozmosz, a lét és az idő talánya. Mint
„tetőtől talpig protestánsnak” az evangélikus önértelmezés
szerint meg kellett tanulnia a Szentírást mindig újra és újra
kritikusan olvasni. A tudományban is ez történik. Sok ke-
resztényt foglalkoztat ez a kérdés, ezért jöttek el 7000-en a
Kiállítási Terület legnagyobb és zsúfolásig megtelt rendez-
vényére, a nagy teológus *Hans Küng* és *Harald Lesch* párbe-
szédére. Küng: „Ennek az áttekinthetetlen makro- és mik-
rokozmosznak, valamint a 13,7 milliárd éves evolúciós fo-
lyamatnak a Teremtője nincs a világ fölött és a világon kí-
vül. Benne van világunkban. Ugyanakkor a szívemben is.”
Küng a kereszténység jövőjét egy felszabadító krisztushitre
való új irányvételben látja. Ezért kíván „második reformáci-
ót, de nem az egyház szakadása, hanem egysége jegyében”.

Így tér vissza ismét az ökumenikus gondolkodás és szen-
vedély. A Münchenben összejött sok jóakarátú ember szá-
mára nem közömbös, hogy lesz-e folytatása a kereszténység-
nek és hogy miképpen. Ők ott sem adják fel, ahol a taní-
tóhivatal és a teológia inkább megfáradva, kedvetlenül, csak
előírászerűen tovább bukdácsol, amit aztán „hagyomány-
ként” feldicsőít. „München” újra felvetette azt a kérdést is,
hogy nem lenne-e lehetséges egy megegyezés a papi szol-
gálatokról, és hogy nem lehetséges-e már régóta több az Úr
közös asztalánál. A nagy ökumenikus, *Otto Hermann Pesch*
világosan kimondta: a felekezeteket összekötő („vegyes”) há-
zasság „az egyházi közösség csírasejtje”. Vagy drasztikusan
megfordítva: az evangélikus anyának vagy az evangélikus
apának a szentségekből való kizárása egy gyermek első ál-
dozásánál „lelkipasztori bűncselekmény a gyermekben”. Ro-

bert Zollitsch, a Német Püspöki Kar elnöke megígérte, hogy e kérdésekben energikusabban törekednek megoldásokra. „Rómában erre nagy készséget tapasztaltunk.”

A bajor fővárosban jelentős arányban élnek ortodox keresztények is, így velük az evangélikus-katolikus ökumené láthatóan kibővült. Különösen megható élmény volt az ökumenikus vesperás, amelyet összekötöttek egy kenyértörési rítussal. Ezer asztal körül az Odeon-tértől a Ludwig úton végig mintegy 20.000-en a hideg ellenére két órán keresztül kitartottak, együtt énekeltek, imádkoztak és megtörték az áldott kenyeret, majd olajba mártogatva magukhoz vették.

„Álmodtunk, és az álom valósággá vált. Az ökumené új arcot kapott” – vélte a transzplantációs orvos, *Eckhard Nagel*, a Kirchentag evangélikus elnöke. „A továbbra is vitás kérdések tekintetében szembeötlő az egyháznép türelmetlensége. Az egyház és hivatalviselői, a laikusok és a szakteológusok közötti dialógusnak folytatódnia kell” – hangsúlyozta a Nagygyűlés katolikus elnöke, *Alois Glück*. *Augusztinosz* görög ortodox metropolita pedig így bátorított: „a korai egyház tanúságára hallgatva, ami az egyházi szolgálatok kérdését illeti, a legitim sokféleség lehetőségei után nézünk!”

(B. J.)

BÚCSÚZÁS EDWARD SCHILLEBEECKX-TŐL. 2009. december 23-án este a hollandiai Nijmegenben elhunyt a kilencvenöt éves *Edward Schillebeeckx OP*, a 20. század egyik kiemelkedőbb teológusa (vö. *Mérleg*, 1996/3. 258–271. l.). 1914. november 12-én született Antwerpenben, 1934 óta a Szent Domonkos Rend tagja volt. 1957 és 1982 között a Nijmegeni Egyetem katolikus teológiai karán tanított. A katolikus egyház történetének egyik legérdekesebb korszakát élte át, szenvedte el és formálta maga is életművével.

Filozófiai és teológiai tanulmányai után, 1943-ban a Leuveni Egyetemen kezdi meg oktatói munkáját, innen indul el rendkívüli tudományos életpályája. Kezdetől fogva a hit, a kortárs kultúra és az emberi egzisztencia viszonyának kérdése foglalkoztatja, miközben a francia *nouvelle théologie* (új teológia) felől érkező ösztönzések is hatnak gondolkodására. A katolikus hit igazságait nem mint merev rendszert mutatja be, hanem mint az élő Istenbe vetett élő hit életközeli értelmezését. Első jelentősebb munkáját, amely a szentségekkel foglalkozik (1952), nagy lelkesedés fogadja. 1955-ben Máriáról, 1959-ben Krisztusról jelenik meg könyve, utóbbit – címe: „Krisztus, az Istennel való találkozás szent-

sége” – több nyelvre lefordítják. Ekkor már elismert publicista és számos konferencián ad elő.

1957-ben meghívást kap a Nijmegeni Katolikus Egyetem teológiai karára. Tanári tevékenysége a holland egyház írási nyeresége. Kulturális és szociális érzékenysége belföldön eleinte nem talál visszhangra, viszont lehetővé teszi, hogy a hollandiai katolikus teológia bekapcsolódjék a nemzetközi diskurzusba.

1959 januárjában XXIII. János pápa meghirdeti a II. Vatikáni Zsinatot. Az esemény fordulópont Schillebeeckx pályáján: egész életére döntő hatást gyakorol. A holland püspökök legfőbb tanácsadójaként teljes odaadással vesz részt az előkészületekben. A zsinatról szóló pásztorlevél (1960), melyet ő fogalmaz meg, nemzetközi figyelmet kelt. A zsinat idején (1962–1965) mindvégig előadásokat tart szakembereknek, püspököknek és püspöki karoknak. Szerepel a holland televízióban, és más országokban is nevet szerez a holland egyháznak.

Hamarosan nyilvánvalóvá lesz a zsinat rendkívüli dinamikája. Az egyházban beköszönt a megújulás korszaka, bár a csalódás már az 1960-as években is érzékelhető. Schillebeeckx azonban tántoríthatatlan: az emberek „öröme és reménye, gyásza és szorongása” foglalkoztatja. A későbbi felszabadítás-teológiát megelőlegezve egyre nyomatékosabban veti fel a kérdést: mi a szenvedés értelme, miért vannak szenvedők? Ez a téma – saját kifejezésével: „kontraszt tapasztalat” – egész munkásságát végigkíséri: Schillebeeckx a legmélyebb hermeneutikai és tudományelméleti aspektusait is feltárja. Egyúttal olyan teológia létrehozásán fáradozik, amelyet a szélesebb közönség is megért. Már 1960-ban kezdeményezi az időszerű kérdések tárgyalását céljával kitűző *Tijdschrift voor Theologie* megalapítását, 1965-ben pedig, más kiemelkedő zsinati teológusokkal (*Yves Congarral, Hans Künggel és Karl Rahnerrel*) együtt, megalapítja a hét nyelven megjelenő *Concilium* című folyóiratot. A két periodikum napjainkban is megjelenik. A zsinat után – saját kifejezésével – „lázás tempóban” dolgozik tovább a legsürgetőbb problémákon. A tét az egyház és a világ új kapcsolata, az egyre növekvő mértékű szekularizáció, a hit és a teológia alakulását érintő ideológiai, kulturális és gazdasági változások folyamata. Számtalan cikkben foglalkozik e kérdésekkel, amelyekhez kritikus nézőpontból közelít, de sohasem zárkózik el a fejleményektől, s teológiai eszmélődését következetesen formálja új gondolatvilággá.

Alapvető hermeneutikai tanulmánya mellett úttörőnek számítanak Jézusról és Jézus jelentőségéről szóló nagy értekezései: „Jézus, Történet egy élőről” (1974), ill. „Krisztus és a keresztények, Egy új életpraxis története” (1977). E két könyve párhuzamos módon helyezi új alapokra a hitről való beszédet. Schillebeeckx nem csak dogmatikai, hanem exegetikai szempontból is vizsgálódik. Sikerül előítéletek nélkül és szakszerűen bekapcsolódnia kora szentírásstudományi vitáiba és ezeket – a kortárs egyház- és dogmatörténeti kutatásokkal együtt – termékenyen hasznosítania a világ, a történelem, az ember, az üdvösség, a megváltás és a felszabadulás hívő keresztény szemléletének kimunkálásában. Ennek érdekében mélyed el a társadalomelmélet, főként pedig az új politikai teológia és a később kibontakozó latin-amerikai felszabadítás-teológia különböző változataiban. Még az 1990-es években is nagy rokonszenvvel figyeli az afrikai és ázsiai kontextuális teológiák kialakulását.

Ilyen háttérrel közelít továbbra is élénk érdeklődéssel az egyházon belüli fejleményekhez, amelyek a zsinati lendület megszűnését jelzik: amint Karl Rahner joggal megállapította, hideg téli idő köszöntött be az egyházban. Schillebeeckx figyelemre méltó könyveket ír az egyházi rendről: „Az egyházi rend” (1981) és „Keresztény identitás és egyházi rend, Az egyházban élő ember védelmében” (1985). Sajnálatos, hogy az egyházvezetés nem tanúsít megértést e fontos és kifejezetten konstruktív megszólalások iránt. A vatikáni hatóságok háromszor szólítják fel, hogy adjon számot nézeteiről. Hivatalosan sohasem ítélik el – ellenfeleinek érvei ehhez túlságosan gyengék –, de életművét mindvégig a bizalmatlanság légköre és indokolatlan gyanakvás övezi. A holland püspökök új nemzedéke végül megfontolás nélkül átveszi a Vatikán magatartását. Schillebeeckx-et azonban, noha az egyházzal kapcsolatos szándékait félreértik, az Isten iránti feltétlen bizalom és mély dominikánus lelkisége megóvja attól, hogy az összeütközés miatt megkeseredjék.

Nyugalomba vonulása (1983) után is aktívan folytatja teológiai kutatásait. 1989-ben jelenik meg „Az emberekről, Isten története” című könyve (1990), amellyel kiegészül Jézusról, a kegyelemről és Istenről szóló trilógiája. Sokan gondolják úgy, hogy ez a legmélyrehatóbb műve. 2000-ben utoljára ír tanulmányt e témával kapcsolatban. Most is – mint mindenkor – a lelkiség leghitelesebb forrásaiból merít: a liturgiából, az igehirdetésből és az eucharisztia ünnepléséből. Ezért sem feledhető számos prédikációja és kisebb publikációja spirituá-

lis kérdéséről, valamint megannyi felvetése a keresztény hit aktuális jelentésével kapcsolatban. Schillebeecx mindvégig megmarad mélységesen hívő és kiegyensúlyozott embernek. Életszemlélete két könyvének címével jellemezhető: „Isten minden nap új” (1994) és „Boldog teológus vagyok” (1994).

Tartalmi és módszertani téren számos ösztönzése ma is hatékony. Hat pontot említek:

A názáreti Jézus felfedezése mint megújító impulzus a tanítás és az igehirdetés számára. Ezt az impulzust – mely annál fontosabb, minél nehezebbé válik a hit továbbadása – az egyházi hivatalosság ma sem fogadja be.

– Bibliái, főként újszövetségi szövegek feltárása a hit és a lelkeség távlatában. Két Jézus-könyve még sokáig megkerülhetetlen marad.

– A hermeneutika tudatos beépítése a katolikus teológia rendszerébe, mint mindenfajta megmerevedett és racionalista dogmatizmus ellenszere. Schillebeecx „kritikusan kiterjesztett hermeneutikája” védelmet biztosít teológiai kezdeményezésének a konzervatív ideológiai visszaélésekkel szemben.

– A szegények és a társadalom kivetettjei iránti intenzív figyelem, amely a nyugati társadalomban is alapvető teológiai jelentőséggel bír.

– A teológiai gondolkodás elvi nyitottsága a világ és a társadalom felé. Ennek legszembeötlőbb kifejezése az alábbi jelző: „a világon kívül nincs üdvösség”.

– Végül a teológia részvételének (már korán megnyilvánuló) szorgalmazása a tudomány- és vallásközi együttműködésben.

A mindig barátságos és jóakarató teológus, Edward Schillebeecx rendíthetetlenül hitte, hogy előbb-utóbb a katolikus egyházban is új tavasz köszönt be. Ezt sajnos már nem érhetette meg. Műve azonban gazdag és kimeríthetetlen forrás – sohasem lehetünk elég hálásak érte. 2009. december 31-én, az év utolsó napján temették el. Angyalai vezessék a paradicsomba. (Hermann Häring – forrás: *KirchenVolksBewegung Wir Sind Kirche*, <http://www.wir-sind-kirche.de/> – MM)

A MAGYAR PAX ROMANA 52. KONGRESSZUSA Veszprémben, az Érseki Hittudományi Főiskolán 2010. április 7-től 9-ig tartott. Az összejövétel „Embertan, erkölcsstan, vallástan, hittan a nagyvilágban és hazánkban” címmel ezúttal pedagógiai témát választott. A program, amelyre mintegy 70 résztvevő érkezett az ország számos pontjáról és külföldről, első este *Veni Sanctéval* kezdődött a főiskola kápolnájában, ahol Márfi Gyula érsek szentmisét mutatott be *Korzenszky*

Richárd bencés perjellel és *Turcsik György* katolikus pappal. A kongresszus vendégeként *Pálhegyi Ferenc* pszichológus, egyetemi tanár a keresztény pedagógiáról és a Krisztus-központú értékrendről beszélt. *Kamarás István*, a Pannon Egyetem tanára, a konferencia szervezője és házigazdája, akinek munkája révén alakult meg pár évvel ezelőtt az érsekváros egyetemén az Emberismeret és Etika tanszéke, a vallástan, hittan oktatásáról, eltérő céljairól, valamint egy „magyar találmányról”, az emberismeret és etika tantárgy gyakorlatba történő bevezetéséről, tapasztalatairól fejtette ki gondolatait. *Thorday Attila*, a Gál Ferenc Hittudományi Főiskola (Szeged) rektorhelyettese pedig a hittan és vallásoktatás alapfogalmairól tartott előadást. Az előadásokat pedagógiai kerekasztal-beszélgetések követték. Részt vett: *Korzenszky Richárd* tihanyi bencés perjel, a Katolikus Iskolák Főhatóságának ügyvezető elnöke; *Kotschy Beáta*, az ELTE TFK oktatója és a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola óraadó tanára; *Balogh Judit* katolikus teológus; *Fodorné Nagy Sarolta* református lelkész, főiskolai tanár és *Nagy Péter Tibor* történész, szociológus, továbbá az emberismeret és etika tantárgy kitalálói, megvalósítói, *Kuslits Katalin*, *Lénártné Horváth Ilona*, *Turcsik György* és *Vörös Klára*. A tanácskozás szombaton zárult *Steinbach József*, a Dunántúli Református Egyházkerület püspökének hálaadó áhítatával.

A Magyar Pax Romana emlékérmét 2010-ben két személyiségnek adták át, részben Pannonhalmán, részben Veszprém-ben a kongresszus folyamán, a következő méltatásokkal:

Várszegi Asztrik (1946–) bencés szerzetes, 1988 óta püspök, szeminárium rektor (Budapest, 1989–1992), a MKPK titkára (1989–1992), 1991-től fogva, 2009-ben másodszor is újraválasztott pannonhalmi főapát. Szelíd határozottsággal és evangéliumi bátorsággal képvisel a dialógusra mindig kész, megértésre és türelemre hangolt katolikus (egyetemes) nyitottságot. Olyan társadalmi környezetben vállal folyamatos jelenlétet, amelyben a Magyar Pax Romana sok tagja tevékeny: a nem hívő, más felekezetekhez tartozó, ortodox, zsidó csoportokkal folytatott párbeszéd, eszmecsere elkötelezettje. Megbékélésre bátorító, politikai törésvonalakat áthidaló szerepe példa és bátorítás is: Róma békéjét az Egyház mai küldetéseként, az Isten városának építésében láttatja. A Magyar Pax Romana tisztelettel, örömmel és szeretettel jutatta kifejezésre a 2010. évi érem odaítélésével, hogy miszsiójának betöltésében Várszegi Asztrik pannonhalmi bencés

főapát munkássága, befogadó, közvetett és közvetlen támogatása folyamatos erőforrás.

Aszalós János (1931–) felsőfokú tanulmányait a ciszterciata szerzetesrend zirci főiskoláján klerikusként kezdte el, a rend feloszlatása után segédmunkás lett, majd 1953-tól három éven át a Szegei Tudományegyetem matematika-fizika karának hallgatója volt. A forradalomban való részvétele miatt két éves börtönbüntetésre ítélték, szabadulása után visszatért a segédmunkához. Fiatalok körében végzett evangelizációs munkája miatt 1961-ben három évre ismét börtönbe került. Szabadulása után előbb számítógép-kezelői, majd programozói munkához jutott, felsőfokú tanulmányait esti tagozaton, 1981-ben fejezhette be.

Matematikusként a mesterséges intelligencia kutatásában szerzett szakmai elismerést, eredményeit rövidebb közlemények mellett két könyv is tartalmazza. Legalább ennyire termékenynek bizonyult János vallási érdeklődése, nyitottsága, sajátosan érzékeny problémafelismerő képessége, amely nem csak azokat ejti rabul, akik gyakran és közvetlenül találkozhatnak vele. Előadásai, tanulmányai rangos folyóiratokban (*Vigilia*, *Ökumené*, *Mérleg*, *Pannonhalmi Szemle*) olvashatók, elmékedései önálló kötetben is megjelentek. Megbecsült, szeretett tagja több vallási mozgalomnak, egyesületnek, hitoktatóként is működik.

A Magyar Pax Romana tagjaként Aszalós János egyike azoknak, akik a Pax szó üzenetét a leghitelesebben élék és továbbítják. Megértő figyelme, az eltérő, vagy éppen ellenkező véleményt vallók iránt tanúsított empátiája nem passzivitást fed el. Nyitottan vesz fontolóra minden gondolatot, az őt vezetőként követő közösségek tagjai mindig biztosak lehetnek abban, hogy szempontjaikat, törekvéseiket figyelemmel, spirituális érzékenységgel és segítőkészséggel fogadja. Humorral és derűsen, a jelenségek fonák oldalára rávilágítva vezet el olyan belátásokhoz, amelyeket vitákkal és küzdelemmel talán nem is lehet elérni...

A kongresszus alatt tartotta rendes évi közgyűlését a Magyar Pax Romana. A közgyűlésen az időszerű tisztújításra is sor került. A MPR elnökévé választották Horányi Özséb egyetemi tanárt, alelnökké Mikulás Domonkos középiskolai tanárt; az elnökség tagjává Bitskey Botond jogászt, Boór János nyugalmazott tudományfilozófus, főiskolai tanárt (München) és Derényi András oktatáskutatót (*Toldi Éva/Magyar Kurír/www.magypaxromana.hu*).

KITÜNTETÉSEK. – *Bejczy Antal* fizikus, a Marsot kutató „Nyomkereső” tervezője, a Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom és a Mérleg külföldi tulajdonosának, a Katolikus Magyar Munkaközösségnek sok esztendőn át volt elnöke 2008 júliusában Kobében, Japánban az IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) Robotikai és Automatizálási Társaság nagydíjában részesült. 2010. március 20-án a külföldön élő magyarok nevében ő vette át a Magyar Örökség Díjat, melyet „a nemzetközi űrkutatásban való magyar részvétel”, tehát a magyar űrkutatók közössége kapott.

– 2009. március 15-iki nemzeti ünnepünk alkalmából Kossuth-díjat kapott *Rajk László* építész; Széchenyi-díjat *Beke László* Munkácsy-díjas művészettörténész; a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztje lett osztályrésze *Kányádi Sándor* Kossuth-díjas írónak; Középkeresztje a csillaggal *Méray Tibor* Kossuth-díjas újságírónak; Középkeresztje *Peisch Sándor* rendkívüli és meghatalmazott nagykövetnek; Táncsics Mihály-díjjal tüntették ki *Bodor Pál* és *Szerdahelyi Csongor* újságírót. 2009 Szent István ünnepe alkalmából a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztjét vehette át *Németh Miklós* volt miniszterelnök és *Tölgyessy Péter* alkotmányjogász; Középkeresztjét a csillaggal *Fischer Ádám* Kossuth-díjas karmester, *Ilia Mihály* Széchenyi-díjas irodalomtörténész és *Rubik Ernő* világhírű feltaláló; Középkeresztjét munkatársunk *Buda Béla* pszichiáter és *Rainer M. János*, a Magyar Forradalom Története Dokumentációs és Kutatóintézete Közalapítvány igazgatója; a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztben részesült *Czupy Éva*, a Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom Pax Romana elnökségi tagja; a Csángó Kultúráért-díjat kapta *Jáki Sándor Teodóz* bencés tanár.

– A Stephanus-díjjal kitüntettek: 2009-ben *Gánóczy Sándor* hittudós és *Czakó Gábor* író; 2010-ben *Farkasfalvy Dénes* OCist szentírástudós, *Kopp Mária* orvosprofesszor és néhai férje, *Skrabski Árpád* szociológus.

– A 2009. évi Templeton-díjat *Bernhard d’Espagnat*, magát spiritualistának valló francia elméleti fizikus kapta meg munkásságáért, miszerint a természettudomány nem képes teljesen megmagyarázni a lét értelmét. 2010-ben *Francisco Ayala* spanyol amerikai biológus és filozófus, a kaliforniai Irvine Egyetemének tanára, volt domonkosrendi szerzetes-pap nyerte el ugyanezt a jelentős pénzüsszeggel járó díjat.

– A 2009. évi Károly-díjjal Aachenben az olasz *Andrea Riccardit*, a szegényeket és az elesetteket támogató, a konfliktusok feloldását előmozdító Szent Egyed Közösség, egy

katolikus világi intézmény alapítóját tüntették ki. Az idén *Donald Tusk*, lengyel liberális politikus, 1957 óta miniszterelnök részesült e kitüntetésben.

– Az Egyesült Államok legnagyobb tudományos elismerését, a Nemzeti Természettudományi Érmét magától *Barack Obama* államelnöktől vehette át *Kálmán Rudolf* amerikai magyar mérnök és matematikus, utoljára a zürichi ETH tanára. Az általa kidolgozott és róla elnevezett eljárás, a Kálmán-szűrő segít szétválasztani a fontos információkat a zavaróktól.

– 2009-ben Szent István ünnepén a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki *Majnek Antalt*, a Kárpátaljai Római Katolikus Apostoli Kormányzáság püspöke.

– A Magyar Köztársaság Szentszéki Nagykövetségén *Ruppert József* piarista, rendfőnökének közép-európai asszisztense vehette át a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét.

– *Sztehlo Gábor* születésének 100. évfordulóján, 2009. szeptember 25-én leplezték le a budapesti Deák téren a vészorkszakban közel kétezer ember, köztük sok gyermek életét megmentett hős evangélikus lelkész szobrát, *Vígh Tamás* alkotását.

– *Esterházy Péter* Kossuth-díjas író kapta meg 2009-ben az osztrák kormány alapította Manes Sperber Irodalmi Díjat.

– A 2009. évi Fraknoi Vilmos-díjat *dr. Kovács Imre Endre* premontrei, történész, a Csornai Premontrei Prépostság Levéltárának vezetője, *Biróczy István*, iskolaalapító esperes-plébános és *dr. Legeza László* mérnök-tanár, a „mérnöki etika” megteremtője nyerte el.

– 2009. október 30-án *Erdélyi Géza* református lelkész, a Szlovákiai Református Keresztény Egyház nyugalmazott püspöke, teológus, művészettörténész, *Pósfay György* evangélikus lelkész-teológus, a Lutheránus Világszövetség genfi központja volt munkatársa, rangos Luther-kutató, és *Sonnevend Imréné Laczkovits Emőke* etnológus vehette át a 2009. évi Károli Gáspár-díjakat Budapesten *Csepregi Andrástól*, a kulturális tárca egyházi kapcsolatok titkárságának akkori vezetőjétől.

– A 2010. évi kritikai Lessing-díjat *Kurt Flasch* filozófiatörténész nyerte el.

(B. J.)

ÉLET A BETŰK MÖGÖTT. – A Romániai Magyar Pax Romana, Keresztény Értelmiségi Egyesület 2009. szeptember 10. és 13. között Kolozsváron „A társadalom peremén, az egyház peremén” címmel, 2010. szeptember 9. és 12. között

Brassóban „A katolikus értelmiség szerepe a világban” címmel tanulmányi napokat rendezett.

– 2009. október 31-én Esztergomban Erdő Péter bíboros prímás boldoggá avatta Meszlényi Zoltán esztergomi vértanú segédpüspököt. 1950 nyarán hurcolták el az állambiztonsági szervek emberei, a kínzások és a mostoha viszonyok következtében a kistarcsai internálótáborban valószínűleg 1951. március 4-én halt meg. Hasonló vértanúhalált szenvedett Bogdánffy Szilárd nagyváradi püspök 1953. október 3-án a nagyenyedi börtönben. Őt is a magyar bíboros prímás avatta boldoggá 2010. október 30-án püspöki székhelyén.

– 2009-ben ünnepelte meg a Jézustársaság magyar rendtartománya önálló fennállásának 100. évfordulóját. Számos kiadvány jelent meg, és konferenciákat tartottak ebből az alkalomból. A *Mérleg* folyóirat is hálás mindazért a sok lelki, szellemi, baráti és anyagi segítségért, amit alapítása óta a jezsuitáktól kapott és remélhetőleg továbbra is kapni fog.

– 2009 végén a svájci jezsuiták kitűnő félhavi folyóirata, a Zürichben megjelenő *Orientierung, Katholischen Blätter für weltanschauliche Informationen* 73. évfolyamában 3800 előfizetőjével kénytelen volt közölni, hogy megszűnik, főleg a jezsuita szerkesztői utánpótlás megcsappanása miatt. 2010-ben a magyar jezsuiták *Távolatok* c. negyedéves világnézeti, lelkeségi és kulturális folyóirata állt át a nyomtatott megjelenésről a kizárólagos internetes jelenlétre (www.tavolatok.hu).

– A *Rheinischer Merkur* a 60-as évek zsinati szellemű *Publikja* után a német egyházmegyék támogatásával megjelenő konzervatív kulturális, társadalmi és vallási hetilap az előfizetők számának rohamos csökkenése miatt beszünteti megjelenését és a hamburgi *Die Zeit* nevű liberális hetilap mellékleteként jut majd el az olvasókhöz.

– Kezdetben a *Mérleget* is nagylelkűen támogató „Szükséget szenvedő Egyház” (*Kirche in Not/Ostpriesterhilfe*) nevű segélyszerv 2009-ben Kelet-közép-Európában a szomszédságunkban a következő támogatásokat nyújtotta: Horvátország 425.594, Magyarország 194.715, Románia 962.412, Szerbia 514.283, Szlovákia 1.042.828, Szlovénia 28.836 és Ukrajna 4.147.573 euró.

– Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem 2010. május 9. és 15. között 40. alkalommal Nyíregyháza-Sóstó gyógyfürdőn rendezte meg Akadémiai Napjait „A szolidaritás ideje” címmel. Többek között előadást tartott Horányi Özséb műszaki egyetemi tanár, a Magyar Pax Romana újra megválasztott elnöke és Farkas Beáta szegedi közgazdász professzor. Az

EPMSZ testvérszervezetét, az Európai Magyar Evangéliumi Ifjúsági Konferenciát a „Hogy döntessz?” kérdése foglalkoztatta 51. nagyheti találkozóján a németországi Holzhausen-Burbachban.

– Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, az Evangéliumi Ifjúsági Konferencia és a Magyar Pax Romana elhatározta, hogy 2011 húsvét hetében „Kihívások és felelőségek” címmel megrendezik hazánkban a 6. Magyar Ökumenikus Találkozót, folytatva az előzők hagyományát: Sion (Svájc, 1971); Fuschl am See (Ausztria, 1976); Nassogne (Belgium, 1984); Borken-Gemen (NSZK, 1990) és Gyula (1995). A tervezett találkozó egyúttal az 53. Magyar Pax Romana Kongresszus lesz.

– A 2010. évi Salzburgi Főiskolai Hetek központi témája így hangzott: „Végre! Élni és túlélni”, 2009-ben pedig a következőképpen: „Világrendek”. Az előadások gyűjtőkötetei az innsbrucki Tyrolia Kiadó gondozásában látnak napvilágot.

(B. J.)

REQUISCANT IN PACE. – *Harmath Gáborné*, szül. *Szilágyi Anna* német–olasz szakos tanárt, diplomás teológust, a Corvina Kiadó szerkesztő-lektorát, folyóiratunk főmunkatársát (1997–2000) Budapesten 2008. december 22-én 68. életévében a váratlanul rátört kór gyorsan elragadta szerettei köréből.

– *Richard John Neuhaus*, a New York-i főegyházmegegye papja, „a mai neokonzervatív mozgalom római katolikus világitótornya” (*New York Times*), a *First Things* folyóirat egykori főszerkesztője 2009. január 8-án 74 éves korában átköltözött az örökkévalóságba (a *Mérleg* 1993/2. számában közölte *László Teréznek* a vele folytatott beszélgetését „Katolikus pillanat?” címmel).

– 2009. április 7-én 84 éves korában szívroham következtében Madridban távozott a földön élők sorából *Jáki Szaniszló* OSB neves tudománytörténész, filozófus és teológus. Egy héttel elhunyt előtt legújabb könyvéről előadást tartott a Vatikánban a Pápai Tudományos Akadémia ülésén, amelynek 1990 óta tiszteletbeli tagja volt. 1987-ben elnyerte a Templeton-díjat (vö. *Mérleg*, 1987/2. 111–114. l.). 1942-ben kezdte meg a noviciátust, 1948-ban szentelték pappá. Két testvére szintén bencés szerzetes lett. Magyarországot elhagyva Rómában a Pápai Szent Anzelm Intézetben szerzett doktorátust teológiából 1950-ben, filozófiából pedig a Fordham Egyetemen 1957-ben. Posztdoktori kutatást folytatott a Stanford-i és a Princeton-i Egyetemen. 1965-ben kez-

dett tanítani a New York közelében található Seton Hall Egyetemen, ahol professzori rangot szerzett.

Az Egyesült Államokba költözve hat magyar szerzetestársával megalapította a Woodside-i bencés priorátust, amelynek 1957–60 között könyvelője volt. 1974–76 között az Edinburgh-i Egyetem előadója. Élete során számos helyen tanított az Egyesült Államokban és Európában, többek között a Yale, a Harvard, a Sorbonne Egyetemen és a római Pápai Gergely Egyetemen. A hit és az értelem közötti kapcsolat elkötelezett kutatója volt. Véleménye szerint a tudomány virágzása lényegében a teremtésről és a megtestesülésről alkotott keresztény felfogáshoz kapcsolódik. Több mint 40 könyvet és cikket, esszék százait tette közzé. (VR)

– 2009. szeptember 2-án 95 éves korában az eukarisztia ünneplése közben találkozott végérvényesen mennyei Atyjával *Roger Aubert*, az egyháztörténelem nagy hatású tanára a leuveni katolikus egyetemen (1952–1984), a mechelni egyházmegye papja (vö. *Mérleg*, „Az utolsó negyedszázad teológiai irányzatai a katolikus egyházban”, 1973/1. 50. sk. l.).

Az I. Vatikáni Zsinatról, X. *Piusz* pápáról és a modernizmus elnyomásáról különböző nyelveken közzétett tanulmányai maradandó értékűek.

– 2009. november 22-én 81 éves korában Londonban meghalt az 1956-ban nyugatra menekült *Szabó György* vegyész-mérnök, szabadalmi ügyvivő és ny. európai szabadalmi bírósági elnök, folyóiratunk hűséges olvasója és a magyar ökumenizmus apostola. Gyászolják özvegye, *Gabonyi Zsuzsa*, gyermekei, unokái és számos barátja.

– 2009. december 1-jén Münchenben elhunyt *Molnár József* író, folyóirat-szerkesztő, könyvkiadó és nyomdász (lásd a *Miller Monika* német nyomdai grafikus fáradozásával elkészült Wikipédia-t magyarul és németül). Molnár József 1918-ban Budapesten született, gyermekkorát a nyugat-magyarországi Csepregen töltötte rokonai, föld nélküli parasztok és gazdasági cselédek között. Hiába vágyott tanulni, csak a kereskedelmi érettségit sikerült letennie. Fiatalon megismerkedett a Szociáldemokrata Párttal, annak aktív tagjává vált, sőt az Ifjúsági Bizottság titkárának is megválasztották. Falusi élményei és a népi írók hatására a Nemzeti Parasztpárthoz csatlakozott 1945-ben, majd a vezetőség tagja lett. Kezdetől fogva szemben állt a párt kommunistákhoz húzó csoportjával, ezért 1947-ben kilépett a pártból, s 1948-ban elhagyta az országot. Évtizedeken át vándorolt Európában, sőt New

York-ba is eljutott. A legkülönbébb munkákkal kereste kenyerét: volt pályamunkás, kőművesek mellett segédmunkás, vasgyári és csokoládégyári munkás. Két évig politikai kommentátorként a Szabad Európa Rádiónál dolgozott. Végül Németországban telepedett le. 1960-ban nyomdát, majd *Auróra* néven könyvkiadót alapított, amely mintegy 60 kötettel ajándékozta meg a magyar szellemi életet. Emellett a *Látóhatár*, majd az *Új Látóhatár* című folyóirat szerkesztésével, kiadásával foglalkozott, amelynek alapítása óta ő volt a fő mozgatóereje. Az 1990-ben megszűnt folyóiratba rendszeresen írt tanulmányokat, kritikákat és esszéket. Folyóiratunk minden számát áttanulmányozta és értékelte.

Főbb kitüntetései: Pro Cultura Hungarica (1991); Nagy Imre Emlékplakett (1994) és A Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje (1997).

Főbb művei: társszerzőként Tanulmányok a magyar forradalomról (München, 1966); *Misztótfalusi Kis Miklós* (Budapest/Berlin, 2000); Achim L. András élete és halála (Budapest, 2002); *A betű szolgálatában, Negyven év az Új Látóhatárért, Válogatott írások* (Budapest, 2002) és *A Szabad Európa Rádió a forradalom napjaiban* (Budapest, 2006). Ez utóbbi könyvecskéje részét alkotja önéletrajzának, amelyen évek óta dolgozott. Ennek befejezését sajnos a 2009. december 1-jén, baleset következtében, Münchenben bekövetkezett hirtelen halála végleg megghiúsítja. Kilencvenegy évet élt. Gyászolja özvegye, Olga asszony, számos jó barátja és számtalan olvasója. (Az elhunyt 2000-ben közzétett szövege naprakészen kiegészítve)

– *Dr. Frenkl Róbert* aranydiplomás orvos, az orvostudomány doktora, professor emeritus türelemmel és munkával viselt szenvedés után, életének 76. évében, 2010. február 5-én hagyott el minket. A Magyarországi Evangélikus Egyházban számos tisztséget viselt, tk. 1989-től 2006-ig országos felügyelő volt. 2004-től az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, a Magyar Pax Romana testvérszervezete elnöki tiszttét betöltötte. Mindkét szervezet konferenciáin gyakran nagy sikerrel adott elő. Tankönyveket és ismeretterjesztő műveket írt. Szakfolyóiratokat szerkesztett és számos sajtótermék (*Evangélikus Élet, Diakónia, Üzenet és Credo*) szerkesztésében részt vett. Kérésére barátja, *Donáth László* evangélikus lelkész búcsúztatta tk. a következő szavakkal: „...Robi hitét Auschwitz nem semmisítette meg, ellenkezőleg, a historikus tények – édesapja meggyilkolása, az ostrom pusztítása, minden egésznek életre szóló széttöredezése – a tör-

ténelem vagy az élet tőle független abszurditása révén megerősítették abban, hogy a Názáreti Jézus tanítványává legyen. Habitusa és magatartása édesapja jóvátehetetlen tragédiájából származik. A tíz évesen árvává tett fiú megtanulta: e földön minden hatalom képviselője gyilkossá és rablónak válhat. Ha valaki tudatosan nem akar visszaélni a másikkal, a kicsivel, a szegénnyel, a kiszolgáltatottal, annak legelőbb szívével kell csüngenie azon, aki kicsiny, szegény és kiszolgáltatott lett... Bár a közös eszmélődés és szervezés ifjúságától fogva boldoggá tette az egykori fasori gimnáziumi cserkészt vagy később a Deák téri evangélikus gyülekezet bátor aktivistáját, presbiterét, személyiségétől idegen volt a tehetség és a teljesítmény hiányát morális engesztelhetetlenséggel elfödözők önámítása. A 80-as évek derekán, a »Testvéri szó« című egyházi ellenzéki memorandum egyik aláírójaként nyilvánvalóvá tette, hogy az egyházi politikusoktól sem engedi lényét és tudását eszközzé silányítani. A Kádár-korszak alkonyán s mindvégig azért lehetett egyháza legjelentősebb vezetőjévé, mert nem kellett kárhoztatnia magát abban, amire egyszer rábólintott. Soha nem állította önmagát senki elé példaképként. És soha nem viselte el, ha bárkit megaláznak, még ha hibázott is, még ha bosszantó volt is esendősége... Halála előtt 47 nappal még volt ereje eljönni a békásmegyeri evangélikus templomba, és prédikálni... Robi mosolygott, nekem ehhez most nincs erőm, elrejtőzöm az ő negyvenhét nappal ezelőtt mondott szavai mögé.

»December 10-én volt száz éve, hogy a huszadik század egyik legnagyobb magyar evangélikus lelkészgyénisége, *Keken András* megszületett. Ő egy beszélgetésünkben azt mondta, ha netán kiderülne, hogy ez az egész, amiben mi hiszünk, nem igaz, nem úgy van, ha kiderülne, hogy meg sem történt, hogy tévedtünk, akkor is Jézus tanítványa lenne. Valljuk be – mondja barátunk, Frenkl Róbert –, nincs reálisabb mércéje az ember élete értékének annál, mint hogy hány ember életét változtatta meg, pozitív értelemben, a vele való találkozás. Lényegében ez a kereszténység, és erről szól ennek a földi életnek a pozitív igényessége. Az, hogy van-e odaát, mi lesz odaát, és hogyan leszünk odaát, az Isten titka». (*Hét Hárs, A csillaghegy-békásmegyeri evangélikus gyülekezet lapja*, 2010, húsvét, 9. sk. l.)

(B. J.)